

Uspomena na istaknutog prosvjetnog radnika i ljubitelja zavičaja Roberta Radovanovića

Ovaj istaknuti profesor — pedagoški savjetnik u toku čitavog života nije se mogao rastati od kulturno-prosvjetnog i općeg društvenog rada ni od trajnih misli što bi sve trebalo učiniti na unapređivanju odgoja i obrazovanja da bude bolja budućnost našoj djeci i omladini. On se isto tako nije mogao osloboditi od dnevnih misli i čežnje za svojim rodnim otokom Hvarom i omiljelim zavičajem Gdinjem koga je imao u srcu i svojoj svijesti od rođenja do časa smrti. Čežnje i misli su mu prestale kada mu je bolno srce klonulo i smrt ga pokosila u Općoj bolnici u Splitu (17. VIII 1980.) u 83. godini njegova života.

Njegovo mrtvo tijelo preneseno je na vječni počinak i pokopano u prisustvu rodbine i prijatelja u gradu Hvaru (20. VIII 1980.). To vječno počivalište je odabrao da mirno počiva uz nezaboravnu suprugu Leopoldinu, nastavnicu koja je ranije tu sahranjena. U ovom spomen-napisu navest ću nekoliko osnovnih podataka o značenju njegova prosvjetno-kulturnog i javnog društvenog rada u toku njegova života.

On potječe iz poznate seoske gdinjske obitelji Radovanović iz koje su do danas potekla šestorica prosvjetnih radnika. Među njima je bio prvi i najznačajniji njegov stric pokojni Ivko Radovanović. O njemu je dr Dragutin Franković u svojoj knjizi »Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj« naveo da je bio vrijedan profesor slikar, pedagoški pisac i organizator naprednog učiteljskog pokreta u Dalmaciji. Po vrijednosti Robert nije mnogo ostao iza njega. Rođen je (7. VI 1897.) u Gdinju na Hvaru. Osnovnu školu svršio je u Gdinju i Vrboskoj gdje je boravio kod strica. Kao bistar i odrastao dječak upisao se u Muški preparandij u Arbanasima kod Zadra i bio redoviti učenik (1912—1915.).

U toku prvog svjetskog rata bio je mobiliziran pa se kao vojnik spremao i na dopustu kao privatist maturirao u istom učilištu (1917.). Učiteljsko službovanje započinje u Kučištu na Pelješcu (1919.). Nastavio je nakon toga u Gdinju (1921—1925.). U zanosu i ponosu je odgajao mladi naraštaj svojih sumještana. Upisao se zatim na studij predmeta biologije, kemije i geografije na Višoj pedagoškoj školi

u Zagrebu (1925—1927.) gdje je diplomirao i kao nastavnik postavljen u Građansku školu u Makarskoj (1927—1936.). U njoj se mnogo isticao valjanim nastavno-odgojnim radom i javnim društvenim djelovanjem pa je bio postavljen i njenim upraviteljem (1936—1940.).

Od nadležnog Ministarstva prosvjete u Zagrebu po službenoj potrebi bio je premješten iz Makarske u Građansku školu u Mostaru (1940—1945.). Tamo je proživio sve neprilike i tegobe zajedno s narodom i svojim učenicima u vremenu drugog svjetskog rata. Nakon oslobođenja postavljen je u istom mjestu u Učiteljsku školu kao profesor svojih diplomiranih predmeta. Veoma vrsno stručno pedagoški i didaktički spreman odgajao je i obrazovao s ostalima vrijedne generacije učitelja (1946—1950.). Poslije mu je udovoljeno molbi o prijelazu na dužnost u SR Hrvatskoj. Tadašnje Ministarstvo prosvjete SRH u Zagrebu premjestilo ga je na novu dužnost upravitelja IV osnovne osmogodišnje škole u Manušu u Splitu (1950—1955.). Pod njegovim rukovođenjem bili su značajni rezultati u odgojno-obrazovnom procesu s učenicima u školi i izvan nje u društvu. Na toj dužnosti bio je umirovljen, ali zbog školovanja kćeri na studiju u Ljubljani ponovo se uključio u aktivan prosvjetni rad. Bio je prosvjetni inspektor (savjetnik) za srednje i stručne škole u NO-u kotara Mostar (1955—1958.). Nakon te dužnosti postao je opet umirovljenik i nastavio boravak s obitelji koja je bila bez njegove prisutnosti u Splitu.

Možemo punim uvjerenjem i objektivnim činjenicama i podacima dokazati da je bio vrlo savjestan i vrijedan, kako dr Ivo Perić, znanstveni savjetnik u Dubrovniku o njemu navodi: »uzoran školsko-pedagoški i aktivan prosvjetni radnik izvan škole u punom smislu« (»Školski vjesnik« — Split, br. 1, 1977.). Još više se on isticao u zvanju nastavnika i upravitelja u spomenutim građanskim i osnovnim školama, a nad svim u pripremanju i odgajanju novih učitelja za svoj odgovorni poziv u narodu. Kako je on više puta kazao: »U Učiteljskoj školi u Mostaru trošio sam svu životnu energiju i ulagao stručnu sposobnost da budu uzorni i vrijedni u budućem zanimanju.« Kao upravitelj Osnovne škole u Manušu u Splitu i prosvjetni savjetnik u Mostaru na uspješnim rezultatima dokazao je svoju pedagoško-instruktivnu i organizacijsku sposobnost u rukovođenju prosvjetom. Na tomu mu je Republički sekretarijat za obrazovanje i kulturu SR Bosne i Hercegovine u Sarajevu pod br. 06-653/1 od 2. IV 1965. god. donio rješenje o postavljanju u zvanje profesora — pedagoškog savjetnika.

Ovog vrijednog umrlog druga možemo pribrojiti u red naših zaslužnih i najistaknutijih prosvjetnih radnika. Isticao se i kao borac za staleška prava (poput svoga strica) i za razvitak školstva u poratnom vremenu nakon našega oslobođenja kao i u onom ranijem u doba svoje mladosti. Uz agilni aktivni rad u školi napisao je prije i poslije drugog svjetskog rata veći broj članaka i rasprava o nastavno-odgojnim pitanjima. Najviše se njih odnosi na organizaciju i unapređenje odgojno-obrazovnog procesa u osnovnoj nastavi (bivših građanskih i osnovnih škola). U njima je na stručan i znanstven način iznosio svoje mišljenje o svim pitanjima.

Dopise je potpisivao punim imenom i prezimenom, ponekad R r ili rr i objavljivao ih u »Građanskoj školi«, »Novom dobu«, »Jadranskoj pošti«, »Novostima«, »Jadranskom dnevniku« i dr. Poslije oslobođenja najviše se javljao u pedagoškom časopisu »Školski vjesnik«, »Prirodi«, »Slobodnoj Dalmaciji« i ostalim listovima. Kod njegove kćerke Vjere Forenpoher, nastavnice, u Splitu postoje u stanu sačuvani izresci članaka, primjerci edicija i separati što su joj dragocjena uspomena.

Kao umirovljenik raspolagao je više slobodnim vremenom pa je marljivo sabirao, bilježio i sređivao mnogobrojne podatke i uspomene kojih je mogao pronaći u toku svog života o rodnom mjestu Gdinju i nezaboravnom otoku Hvaru. To zapravo predstavlja njegovo životno djelo i zaslugu da mu Prilozi povijesti otoka Hvara donesu sjećanje na njegov lik i predlože spomen-obilježje na rodnoj kući kao rodoljubu i prosvjetitelju.

Meni je kao njegovom prijatelju izražena brzopjavna sućut i poruka iz Centra za zaštitu kulturne baštine iz Hvara da će mu se postaviti spomen-ploča na rodnu kuću u znak zahvalnosti. Ova ista ustanova je od 22 njegove knjige (među kojima ih je 10 o zavičaju sve u rukopisu na oko 5.000 strana teksta vrlo značajnih podataka o prošlosti Gdinja i otoka Hvara) 2 objavila, a u ostale ima uviđaj dr Niko Duboković-Nadalini.

Više od pola stoljeća prijateljevao sam s vrijednim pokojnikom pa sam jedan od živih svjedoka njegova vatrenog rodoljublja i zanešenja za rodnom otokom i zavičajem. Osvjedočen sam u njegovu čestitost, poštenje, ljubav i zanešenje za prosvjetnim i kulturnim radom. Imao je nepokolebljiva načela, vrlo bistar um i razumno rasuđivanje o događajima i stvarima. Istinski je volio domovinu, naše narode, djecu i omladinu kako bi sam kazao: »Srcem volim uzdanicu naše budućnosti.« Sudjelovao je gotovo u svim prosvjetno-kulturnim i humanim društvenim akcijama u svom vremenu. Pedagoško društvo u Splitu štujući njegove zasluge na unapređenju pedagoške teorije i prakse i rukovođenju školom i prosvjetom u aktivnom vremenu izabralo ga je za svog počasnog člana na osnivačkoj skupštini (6. IV 1976.).

Uz ovaj spomen na njegov život donosim i popis njegovih značajnijih objavljenih i neobjavljenih stručnih i znanstvenih radova kako slijedi:

1. »Problem građanskih škola«, »Novosti«, Zagreb, lipanj 1933.
2. »Nove školske prilike i neprilike makarske«, »Novosti«, Zagreb, br. 205, 28. srpnja 1933.
3. »Problemi građanskih škola«, »Građanska škola«, Beograd, br. 4, decembar 1934.
4. »Pregled građanskih škola putem ministarskih izaslanika«, »Građanska škola«, Beograd, br. 5, januar 1935.
5. »Da li nastavnici građanskih škola mogu biti postavljeni za školske nadzornike?«, »Građanska škola«, Beograd, br. 8, april 1935.

6. »Postavljanje upravitelja«, »Građanska škola«, Beograd, br. 1, 1935.

7. »Građanska škola u prošlosti i sadašnjosti«, »Građanska škola«, Beograd, br. 6, februar 1936.

8. »Prenatranost srednjih škola«, »Građanska škola«, Beograd, br. 10, juni 1936.

9. »Šezdesetogodišnjica Građanske škole u Makarskoj«, »Građanska škola«, Beograd, br. 7, 1937.

10. »Ocjenjivanje nastavnika«, »Građanska škola«, Beograd, br. 3, novembar 1937.

11. »Naše građanske škole u svijetlu istine«, »Jugoslovenski list«, Sarajevo, 5. VI 1938. i »Građanska škola«, Beograd, br. 10, juni 1938.

12. »Diplomirani filozofi-učitelji i građanske škole«, »Građanska škola«, Beograd, br. 1 i 2, 1939.

13. »Je li Splitu potrebna Muška građanska škola«, »Roditeljski list«, Zagreb, br. 7, mart 1940.

14. »O domu i školi«, »Novo doba«, Split, br. 306, decembar 1939.

15. »O čemu zavisi uspjeh učenika u srednjoj i građanskoj školi«, »Novo doba«, Split, 8. III 1937.

16. »Građanske škole u provinciji treba reformirati«, »Jadranski dnevnik«, Split, 3. siječnja 1938.

17. »Naše srednje i građanske škole«, »Novo doba«, Split, br. 213, septembar 1939.

18. »Muška građanska škola u Splitu je otvorena«, »Roditeljski list«, Zagreb, br. 8, travanj 1940.

19. »Zasluge saveza i nekih zajednica za otvaranje Muške građanske škole u Splitu«, »Roditeljski list«, Zagreb, br. 8, 15. travnja 1940.

20. »Jedinstvo osnovne nastave«, »Bilten prosvjetnog savjeta«, Split, br. 3, 1. VI 1951.

21. »Stručni aktivni i stručno usavršavanje nastavnika«, »Školski vjesnik«, Split, br. 7—8, listopad 1952.

22. »Problem učiteljskog obrazovanja«, »Školski vjesnik«, Split, br. 1, siječanj 1954.

23. »Problem osmogodišnjih škola«, »Školski vjesnik«, Split, br. 1, siječanj 1955.

24. »Borba za učiteljsku školu i đачke domove u Splitu«, »Školski vjesnik«, Split, br. 2, veljača 1955.

25. »Ispitivanje i ocjenjivanje«, »Školski vjesnik«, Split, br. 3, ožujak 1955.

26. »Kako se može pomoći slabim učenicima«, »Školski vjesnik«, Split, br. 4, travanj 1955.

27. »Primjedbe na referat Milislava Mijuškovića u Opatiji«, »Školski vjesnik«, Split, br. 5—6, lipanj 1955.

28. »Važnost osnovnih znanja u toku školovanja i u životu čovjeka uopće«, »Školski vjesnik«, Split, br. 7, septembar 1955.

29. »O uspjesima i neuspjesima u našim školama«, »Školski vjesnik«, Split, br. 5—6, lipanj 1959.

30. »Kada je prvi put postavljen zahtjev za visokim obrazovanjem učitelja u Jugoslaviji«, »Školski vjesnik«, Split, br. 1, siječanj 1972.

31. »Kako je došlo do ustanovljenja Prosvjetnog odjeljenja pri Pokrajinskoj vladi za Dalmaciju u Splitu na kraju I svjetskog rata«, »Školski vjesnik«, Split, br. 3, ožujak 1972.

32. »Osnova o uređenju učiteljskih beriva u početku ovog stoljeća u Dalmaciji«, »Školski vjesnik«, Split, br. 3, ožujak 1972.

33. »Jedna školska svjedodžba stara sto godina«, »Školski vjesnik«, Split, br. 3, ožujak 1973.

34. »Pučka osnovna škola u Gdinju na Hvaru stara 130 godina«, »Školski vjesnik«, Split, br. 4, travanj 1974.

U rukopisu su napisane 22 knjige:

»Dnevnik iz I svjetskog rata 1914—1918.«. U njemu su na 195 strana napisane uspomene i sjećanja na ljude i događaje u zavičajju i na ratištima.

»Zbirka pedagoških zapisa 1928—1958.« ima oko 400 stranica teksta o problemima nastavnog rada u školi.

»Moje slike svijeta« na oko 300 strana prikazani su uvjeti njegova školovanja i njegov nastavni rad i rukovođenje u školama i prosvjeti u toku aktivna rada.

»Otok Hvar i Gdinj kroz novine u Hrvatskoj 1896—1926.«. Sadržaj ima dosta podataka na oko 200 strana teksta.

»Otok Hvar kroz zadarski list „Nacionale“ 1862—1884.« Ima oko 600 strana raznih podataka.

»Otok Hvar kroz „Narodni list“ u Zadru 1885—1900. i 1901—1908.« ima oko 400 strana teksta.

»Gdinj i Gdinjani« izvorni podaci iz raznih listova u Hrvatskoj i Dalmaciji ima oko 200 strana.

»Plemstvo otoka Hvara« sa podacima na oko 180 strana.

»Grbovi dalmatinskog plemstva« sa crtežima svakog grba i podacima na oko 180 strana.

Ostale su knjige kojim je odredio zajednički naslov »Zapisi o Gdinju i otoku Hvaru«. Ukupno ih ima 10, a u njima oko 4.500 strana teksta koji je veoma zanimljiva sadržaja iz geografije, povijesti, biologije, etnografije, narodnih običaja, folkloru, prirodnih ljepota, starina, statistike, zanimanja, rada itd. U njih je unio sve što je doznao i smatrao korisnim. Po njima je i on sudionik Priloga povijesti otoka Hvara pa sam smatrao potrebnim da u novoj ediciji bude i njegova uspomena.